

Дребот Н. П.

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», Україна;
e-mail: drebot72@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-0742-0967

Криштанович С. В.

кандидат з державного управління, доцент,
Львівський державний університет фізичної культури, Україна;
e-mail: skrischtanovich@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2147-9028

Криштанович М. Ф.

доктор з державного управління, професор,
НУ «Львівська політехніка», Україна;
e-mail: mf0077@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-1750-6385

Козьмук Н. І.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін,
Львівський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», Україна;
e-mail: Kozmuk_natalia@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-7438-8691

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Анотація. Проаналізовано досвід зарубіжних країн щодо державного регулювання сталого розвитку гірських територій. Поширеними інструментами державної підтримки є «компенсаційний» підхід у сфері регулювання соціально-економічного розвитку гірських територій у західноєвропейських країнах, країнах Центральної та Східної Європи (а саме Болгарії, Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, які дотичні до Карпатського регіону). Узагальнення досвіду країн ЄС засвідчило, що на значну увагу заслуговують насамперед такі специфічні інструменти державної політики, як угоди щодо регіонального розвитку та програми подолання депресивності територій, до яких належать гірські території, що успішно працювало у Швеції. Щодо проблемних територій, зокрема гірських, у світовій практиці застосовуються такі механізми державної фінансової підтримки, як державні гранти та субсидії, зменшення відсоткових ставок і податкових ставок за кредитами, які видають з метою реалізації регіональних проектів, надання державних гарантій тощо. Ефективність запровадження вказаних інструментів суттєво залежить насамперед від організаційно-інституційного механізму, що покликаний розробляти, запроваджувати їх та належно контролювати. Українським механізмом здійснення європейської гірської політики є просторове планування. Поряд із цим у країнах ЄС широко застосовується і такий механізм державного регулювання соціально-економічного розвитку гірських територій, як кластеризація економіки депресивних територій, у тому числі гірських, для зменшення нерівності їх соціально-економічного розвитку. Значної уваги заслуговує досвід країн ЄС щодо дотримання екологічної та соціальної безпеки гірських територій. Тому адаптація будь-якої зарубіжної моделі розвитку гірських територій має узгоджуватися із соціально-економічною стратегією України в цілому, визначатися пріоритетами регіональної політики на державному рівні. Підхід до вибору моделі має бути гнучким і враховувати перш за все інтереси країни щодо соціальної та екологічної безпеки гірських територій Карпатського регіону.

Ключові слова: державне управління, розвиток, сталий розвиток, соціально-економічний розвиток, механізм, гірські території.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 17.

Drebot N. P.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Lviv Educational-Scientific Institute
of SHEI «Banking University», Ukraine;
e-mail: drebot72@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-0742-0967*

Kryshchanovych S. V.

*Ph. D. of Public Administration, Associate Professor,
Lviv State University of Physical Culture, Ukraine;
e-mail: skrischtanovich@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2147-9028*

Kryshchanovych M. F.

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
NU «Lviv Polytechnic», Ukraine;
e-mail: mf0077@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-1750-6385*

Kozmuk N. I.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Head of Management and Social and Humanitarian disciplines Department
Lviv Educational-Scientific Institute
of SHEI «Banking University», Ukraine;
e-mail: Kozmuk_natalia@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-7438-8691*

STATE REGULATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CEREAL TERRITORIES: EXTERNAL EXPERIENCE

Abstract. The article analyzes the experience of foreign countries regarding the state regulation of sustainable development of mountain areas. There are common tools of state support «countervailing» an approach in the field of regulation of socio-economic development of mountain areas in Western European countries, central and Eastern European countries (namely Bulgaria, Poland, Hungary, Czech Republic, Slovakia, which are tangent to the Carpathian region). The generalization of the experience of the EU states showed that such specific instruments of state policy, such as regional development agreements and a program to overcome the depression of territories that belong to the mountain areas that successfully worked in Sweden, deserve particular attention. Concerning problem areas, in particular mountainous ones, in the world practice such mechanisms of state financial support as state grants and subsidies, reduction of interest rates and tax rates for loans issued to implement regional projects, state guarantees and so on. The effectiveness of the implementation of these instruments depends essentially on the institutional and institutional mechanism that is designed to develop, implement and properly monitor. Spatial planning is a very relevant mechanism for the implementation of European mountain policy. Along with this clusterization of the economy of depressed territories, including mountainous, in the EU countries is widely used and such a mechanism of state regulation of socio-economic development of mountain areas, to reduce the inequality of their socio-economic development. The experience of the EU countries in respect of ecological and social safety of mountain areas deserves considerable attention. Therefore, the adaptation of any foreign model of the development of mountain areas should be consistent with the socio-economic strategy of Ukraine as a whole, determined by the priorities of regional policy at the state level. The approach to selecting a model should be flexible and take into account, first of all, the interests of the country regarding the social and environmental safety of the mountainous areas of the Carpathian region.

Keywords: governance, development, sustainability, socio-economic development, mechanism, mountain territories.

JEL Classification R13, R58

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 17.

Дребот Н. П.
кандидат экономических наук, доцент,
Львовский учебно-научный институт
ГВУЗ «Университет банковского дела», Украина;
e-mail: drebot72@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-0742-0967

Криштанович С. В.
кандидат по государственному управлению, доцент,
Львовский государственный университет физической культуры, Украина;
e-mail: skrischtanovich@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2147-9028

Криштанович М. Ф.
доктор по государственному управлению, профессор,
НУ «Львовская политехника», Украина;
e-mail: mf0077@ukr.net; ORCID ID: 0000-0003-1750-6385

Козьмук Н. И.
кандидат экономических наук, доцент,
заведующая кафедрой менеджмента и социально-гуманитарных дисциплин,
Львовский учебно-научный институт
ГВУЗ «Университет банковского дела», Украина;
e-mail: Kozmuk_natalia@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-7438-8691

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ГОРНЫХ ТЕРРИТОРИЙ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ

Аннотация. Проанализирован опыт зарубежных стран по государственному регулированию устойчивого развития горных территорий. Распространенными инструментами государственной поддержки является «компенсационный» подход в сфере регулирования социально-экономического развития горных территорий в западноевропейских странах, странах Центральной и Восточной Европы (а именно Болгарии, Польши, Венгрии, Чехии, Словакии, которые касаются Карпатского региона). Обобщение опыта стран ЕС показало, что значительное внимание заслуживают прежде всего такие специфические инструменты государственной политики, как соглашения о региональном развитии и программы преодоления депрессивности территорий, к которым относятся горные территории, успешно работало в Швеции. О проблемных территориях, в частности горных, в мировой практике применяются такие механизмы государственной финансовой поддержки, как государственные гранты и субсидии, уменьшение процентных ставок и налоговых ставок по кредитам, которые выдаются с целью реализации региональных проектов, предоставление государственных гарантий и тому подобное. Эффективность внедрения указанных инструментов существенно зависит прежде всего от организационно-институционального механизма, который призван разрабатывать, внедрять их и должным образом контролировать. Крайне актуальным механизмом осуществления европейской горной политики является пространственное планирование. Наряду с этим в странах ЕС широко применяется и такой механизм государственного регулирования социально-экономического развития горных территорий, как кластеризация экономики депрессивных территорий, в том числе горных, для уменьшения неравенства их социально-экономического развития. Значительное внимание заслуживает опыт стран ЕС по соблюдению экологической и социальной безопасности горных территорий. Поэтому адаптация любой зарубежной модели развития горных территорий должна согласовываться с социально-экономической стратегией Украины в целом, определяться приоритетами региональной политики на государственном уровне. Подход к выбору модели должен быть гибким и учитывать в первую очередь интересы страны по социальной и экологической безопасности горных территорий Карпатского региона.

Ключевые слова: государственное управление, развитие, устойчивое развитие, социально-экономическое развитие, механизм, горные территории.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 17.

Вступ. Для успішного вирішення проблем соціально-економічного розвитку гірських територій України виключне значення має узагальнення досвіду державної гірської політики зарубіжних країн, насамперед країн Європейського Союзу, що визначається прагненням України стати у майбутньому членом ЄС. Це, відповідно, потребує гармонізації національної соціально-економічної політики, враховуючи загальноєвропейські вимоги. Слід зазначити, що саме постійний системний вплив урядів країн Європейського Союзу на розвиток гірських територій є гарантією їх сталого економічного, соціально-орієнтованого розвитку. Державним регулюванням розвитку гірських територій в ЄС вважається цілеспрямований і систематичний вплив держави, спрямований на розвиток соціально-економічної інфраструктури гірських територій, дотримання екологічної і соціальної безпеки місцевого населення відповідно до міжнародних соціально-економічних стандартів. Цей вплив органів державного управління полягає у створенні нормативно-правової бази, інституційного та інформаційного забезпечення з використанням програмно-цільових методів і відповідного фінансово-економічного інструментарію.

Аналіз дослідження та постановка завдання. Основою обраного дослідження були праці зарубіжних та вітчизняних учених S. Baker [1], D. Bromley [2], С. Біла [3], П. Жука [4], В. Кравціва [4], М. Лендел [5] та ін., в яких здійснено аналіз державного регулювання розвитку гірських територій в країнах ЄС тощо. Проведений аналіз наукових досліджень є недостатньо вичерпним і потребує подальшого вивчення.

Метою дослідження є аналіз європейських практик державного регулювання сталого розвитку гірських територій, які можна було б запровадити в Україні для подолання депресивності територій Карпатського регіону.

Результати дослідження. У європейській практиці, починаючи з минулого століття, почали з'являтися, а згодом і домінувати ідеї соціальної орієнтації, сталості й збалансованості розвитку гірських територій, які були тісно пов'язані і взаємозалежні не як теоретичні конструкції, а реальні характеристики тієї чи іншої території. Для підтримки соціальних стандартів життя населення гірських та інших проблемних територій розповсюдження набув "*компенсаційний*" підхід в реалізації регіональної політики. Поширеними інструментами державної підтримки за такого підходу були визнані: пряме державне регулювання (державний контракт та державне замовлення; пряме бюджетне фінансування проектів соціально-економічного розвитку окремих територій; надання цільової бюджетної допомоги, грантів тощо) та опосередкованого державного регулювання (пільгові кредити; податкові канікули; пільгове оподаткування та ін.) [2].

Услід за західноєвропейськими країнами втілювати ці стандарти у сфері регулювання соціально-економічного розвитку гірських територій розпочали країни Центральної та Східної Європи (Болгарія, Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина) [1]. Найактивніший підхід до розв'язання соціально-економічних проблем гірських територій почали втілювати саме в Угорщині, де впродовж 70-х рр. розробили й досить активно реалізують Національний план розвитку поселень (1971 р.), а в 1985 р. з цією метою було ухвалено закон про завдання їх розвитку.

Слід зазначити, що в цілому державні інструменти реалізації гірської політики в країнах ЄС поділяються на такі основні групи [4; 6; 7; 8]:

- адміністративно-управлінський механізм;
- організаційно-інституційний механізм, який забезпечує реалізацію гірської політики;
- механізм фінансової підтримки розвитку гірських територій;
- механізм просторового планування і «точок зростання»;
- соціально-економічний механізм;
- моніторинг ефективності запланованих і реалізованих заходів сталого розвитку гірських територій.

Узагальнення досвіду країн ЄС засвідчило, що на значну увагу заслуговують насамперед такі специфічні інструменти державної політики, як угоди щодо регіонального розвитку та програми подолання депресивності територій, до яких належать гірські території. Укладення таких угод між органами місцевого самоврядування, торговими палатами,

повітовими радами та місцевим бізнесом у Швеції був розпочатий наприкінці 90-х рр. Їх метою було знаходження консенсусу щодо оптимальної моделі застосування коштів, які надавались території урядом, а у перспективі — Структурними фондами Європейського Союзу [5, с. 95].

Для подолання регіональних диспропорцій у Франції в 1980—1990-ті роки уклали контракти «держава — регіон». Такі контракти між урядом та регіонами мали характер планувального документа, який погоджувався та підписувався двома сторонами і виконував роль «регіональної стратегії розвитку». За цими контрактами, відповідно до обґрунтованих регіонами запитів, держава надавала підтримку тим територіям, зокрема гірським, які потребували залучення прямих інвестицій для покращення соціально-економічної ситуації, вдосконалення транспортної інфраструктури, вирішення проблем зайнятості, розвитку освіти й охорони здоров'я [9].

Ефективність запровадження вказаних інструментів суттєво залежить насамперед від організаційно-інституційного механізму, що покликаний розробляти, запроваджувати їх та належно контролювати. Цей механізм здійснення гірської політики в країнах ЄС передбачає: зрозуміле й адекватне визначення гірських територій; наявність можливості для гірського населення контролювати використання природних ресурсів, вирішувати проблеми вільного доступу до використання землі в гірських територіях; можливої участі населення гірських районів у прийнятті рішень стосовно соціально-економічного розвитку своїх поселень; їх вільний доступ до кредитів; забезпечення ефективних і дієвих стимулів підтримки розвитку гірського, зеленого туризму, створення належного балансу між охороною навколишнього середовища і належним рівнем життя населення гірських територій [10].

Щодо проблемних територій, зокрема гірських, у світовій практиці застосовуються механізми державної фінансової підтримки. Державна допомога ЄС на потреби їх розвитку набуває таких форм: державні гранти та субсидії; зменшення відсоткових ставок та податкових ставок за кредитами, які видаються з метою реалізації регіональних проектів; надання державних гарантій для забезпечення регіональних проектів, що фінансуються державними товарами та послугами на преференційній основі [11, с. 49].

Але слід зазначити, що вироблений у країнах ЄС механізм надання фінансової допомоги проблемним територіям передбачає, що державна допомога, яка знищує конкуренцію на ринку співтовариства, заборонена. Дозволеними формами державної фінансової допомоги є наступні: соціальна допомога, що надається мешканцям депресивних територій у індивідуальному порядку; допомога для подолання наслідків природних лих чи внаслідок надзвичайних ситуацій; допомога, що надається з метою сприяння економічному розвитку депресивних територій, зокрема гірських, які відстають у показниках соціально-економічного розвитку (порівняно з критеріями ЄС).

Вкрай актуальним механізмом здійснення європейської гірської політики є просторове планування. Таке планування, як вид координаційної діяльності органів державного управління, включає: економічні програми, що мають сприяти диверсифікації й створенню численних робочих місць, ремесел, малих і середніх підприємств, а також співробітництву між малими підприємствами; належний маркетинг розвитку сільського й лісового господарства, який має базуватися на виробництві високоякісної продукції; підтримку ініціативи в галузі сільського та лісового господарства, що спрямовується на охорону та управління навколишнім середовищем, заохочення охорони, створення нових насаджень та збалансоване використання лісів; підтримку й заохочення ініціатив, які сприяють розвитку високоякісного туризму й ураховують природне, економічне, соціальне й культурне середовища гірських регіонів; надання громадських послуг, які виключають будь-яку дискримінацію гірських регіонів у порівнянні з іншими територіями; охорона, збалансоване використання та відновлення ґрунтів, вод, повітря, ландшафтів та районів з деградованим навколишнім середовищем; збереження та, у разі потреби, відновлення флори, фауни та середовищ існування; збереження і підтримку самобутності гірського населення, різноманіття і багатства його культурної спадщини [12, с. 14].

Досвід країн ЄС показує, що вирішення проблем гірських територій потребує застосування таких інструментів, як стимулювання «точок зростання». Як правило, мова

йде про наявність необхідних умов і достатніх (необхідних) ресурсів, при забезпеченні яких досягається ефект соціально-економічного росту.

Поряд з цим у країнах ЄС широко застосовується і такий механізм державного регулювання соціально-економічного розвитку гірських територій, як кластеризація економіки депресивних територій, в тому числі гірських, для зменшення нерівності їх соціально-економічного розвитку [13, с. 149]. Створення регіональних кластерів дозволяє сконцентрувати обмежені фінансові ресурси, ефективно використати наявний місцевий ресурсний, людський потенціал для налагодження виробництва (надання послуг) відповідно до особливостей гірських територій. Практика кластеризації зарекомендувала себе дуже ефективним механізмом соціально-економічного розвитку депресивних регіонів, зокрема гірських, в Італії та Іспанії, де структура їх економіки характеризується існуванням взаємозалежних галузей, що використовують традиційні професійні навички населення [14].

Значна роль в реалізації гірської політики в країнах ЄС належить механізму моніторингу процесу соціально-економічного розвитку гірських територій та оприлюдненню цих даних з метою вироблення державно-управлінських рішень (зокрема, спрямованих на подолання проявів «депресивності»). Основу такого моніторингу складають: дослідження рівня розвитку соціально-економічного комплексу гірських територій; аналіз збереження його людського потенціалу; забезпечення стійкості та стабільності наявної соціально-економічної системи, ефективність якої визначається рівнем життя, доходами та зайнятістю населення тощо [3, с. 182].

Важливим напрямом гірської політики країн Європейської співдружності є забезпечення ефективного розвитку провідних галузей економіки гірських територій. Виключне значення для їх розвитку має визначення мети і принципів реалізації проектів, які обіймають територію всього гірського регіону/місцевості, а отже, ресурсів та часу, необхідних для їх реалізації [15]. Заходи, які спрямовуються на вирішення соціально-економічних проблем гірських територій, складають органічну частину більш загального контексту державної гірської політики. Зокрема, у Швеції запроваджено режим спеціальної підтримки гірських територій, який передбачає як загальну підтримку їх економіки, так і цільову підтримку окремих підприємств [16, с. 49].

Значної уваги заслуговує досвід країн ЄС щодо дотримання екологічної безпеки гірських територій. Екологічна політика цих країн є органічною складовою частиною загальної державної політики, характеризується послідовністю і цілеспрямованістю. Стосовно гірських територій ця політика є головним механізмом ресурсозбереження, охорони довкілля, впровадження екологічнобезпечних напрямів економічної діяльності.

Слід зазначити, що стратегічні напрями діяльності ЄС із дотримання екологічної безпеки гірських територій були розраховані на тривалу перспективу, зокрема до 2020 р.. Всі вони спрямовуються на визначення найпридатніших інструментів впровадження європейської гірської політики у найменш обтяжливий, але найбільш економічно ефективний спосіб, який передбачає: довгостроковий характер політики територіального розвитку з визначенням можливих заходів на користь захисту довкілля; міжгалузевий характер політик територіального розвитку з метою подолання шкідливого впливу на довкілля; внесок політики територіального розвитку у захист ландшафтів.

Постійне зростання екологічних пріоритетів як у локальному, так і глобальному вимірах визначило об'єктивну необхідність посилення соціальної безпеки гірських районів ЄС. Основні завдання національних урядів щодо соціальної безпеки населення гірських територій були обґрунтовані в «Європейській хартії про захист гір», у якій значна увага акцентується на гармонійному поєднанні економіки із розвитком соціальної інфраструктури, що має досягатися за рахунок розвитку традиційних для гір галузей економіки – сільського та лісового господарства, а також рекреаційного комплексу та туризму [17]. Прикладом такої співпраці може бути досвід Нідерландів, Німеччини, Франції, Італії, в яких поширена практика сприяння місцевими органами управління у формуванні соціально орієнтованої економіки.

Питання соціальної безпеки населення проблемних територій, до яких належать гірські райони, в країнах ЄС вирішуються не тільки на державному рівні, а й на нижчих

рівнях. На регіональному / місцевому рівні існують свої програми підтримки та критерії для відбору територій. У більшості випадків останні охоплюють показники, використовувані на національному рівні, але доповнюються ширшим спектром індикаторів, визначених Європейською соціальною хартією.

Висновок. Отже, проведений аналіз свідчить, що кожна держава повинна будувати соціально-економічний розвиток гірських територій за принципами сталого розвитку, ефективно використовувати рекреаційні ресурси в гармонії з навколишнім природним середовищем, утверджувати системний підхід у просторовому та економічному плануванні розвитку основних галузей гірських територій, задовольняти потреби місцевого населення так, щоб не ставити під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти життєві потреби.

З огляду на це було б корисно використати досвід країн ЄС, а саме закріпити на законодавчому рівні заходи державного стимулювання розвитку депресивних територій шляхом запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності через державно-приватне партнерство. Для підвищення управлінської діяльності щодо подолання депресивності гірських територій ефективним інституційним інструментом для України було б укладення угод між обласними державними адміністраціями та Кабінетом Міністрів України, які погоджуються та підписуються між двома сторонами та виконуватимуть роль «регіональної стратегії розвитку». Це допоможе знаходженню консенсусу щодо оптимальної моделі застосування коштів, які надаватимуться урядом та залученню коштів (інвестицій) недержавного сектора.

Впровадження регіональних кластерів, допоміг би створити умови для ефективної діяльності та співпраці всіх суб'єктів господарської діяльності гірських територій, які забезпечили б співпрацю державних органів та приватного сектору, допомогли б сконцентрувати обмежені фінансові ресурси, ефективно використовувати наявний місцевий ресурсний, людський потенціал для налагодження виробництва (надання послуг) відповідно до особливостей цих територій.

Було б корисно впровадити позитивні практики реалізації державної гірської політики держав країн дотичних до Карпатського регіону, а саме Словаччини, Угорщини, Чехії, Польщі. Однак переносити моделі реалізації державних гірських політик у країнах ЄС для України, зокрема гірських територій, треба обережно. Адже, адаптація будь-якої зарубіжної моделі розвитку гірських територій має узгоджуватися із соціально-економічною стратегією України в цілому, визначеними пріоритетами регіональної політики на державному рівні. Тому підхід до вибору моделі має бути гнучких і враховувати інтереси країни щодо соціальної та екологічної безпеки гірських територій Карпатського регіону.

Література

1. Baker S. Dilemmas of transition: The Environment, Democracy and Economic Reform in East Central Europe- An Introduction / S. Baker, P. Jehlicka // *Environmental Politics*. — 1998. — Vol. 7. — Spring. — № 1. — P. 1—26.
2. Bromley D. W. Reconstituting Economic Systems Institutions in National Economic Development / D. W. Bromley // *Development Policy Review*. — 1993. — Vol. 11. — № 1. — P. 131—151.
3. Біла С. О. Інституційне забезпечення соціально-економічного розвитку проблемних територій (світовий досвід) / С. О. Біла // *Стратегічні пріоритети*. — 2009. — № 3 (12). — С. 172—183.
4. Ринкові механізми у сфері природокористування (концепція модернізації) / В. С. Кравців, Ю. І. Стадницький, П. В. Жук та ін. ; за ред. В. С. Кравціва ; НАН України. Ін-т регіональних досліджень. — Львів, 2010. — 119 с.
5. Лендел М. Спеціальні інститути розвитку територій: Європейський досвід / М. Лендел // *Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів* / за ред. С. Максименка. — Київ : Центр Ін-ту Схід-Захід, 2010. — С. 67—148.
6. Лепьошкіна Т. Я. Організаційні механізми використання маркетингу в управлінні розвитком територій: європейський досвід / Т. Я. Лепьошкіна // *Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 1—2 жовт. 2010 р., м. Дніпропетровськ / за заг. ред. О. Ю. Бобровської. — Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2010. — С. 190—192.
7. Пиковая производительность: новые идеи для горных хозяйств в Европейском Союзе [Электронный ресурс]. — Режим доступа : ec.europa.eu/agriculture/publi/turdev/mountain-farming/working-paper-2009-text_en.PDF.
8. Криштанович С. В. Публічний менеджмент соціально-економічного розвитку гірських територій Карпатського регіону / С. В. Криштанович. — Львів : ЛДУФК, 2017. — 208 с.
9. Санжаровський І. Регіональний контракт: європейський досвід та українські перспективи [Електронний ресурс] / І. Санжаровський. — Режим доступу : www.eru.org.ua/docs/Report_Sanzharovsky_UKR.pdf.
10. Газуда М. В. Активізація розвитку гірських територіальних систем / М. В. Газуда, В. В. Польовська. — Ужгород : Видавництво «ФОП Сабов А. М.», 2017. — 260 с.

11. Слава С. Розвиток економічно проблемних територій: міжнародний досвід / С. Слава, Д. Амборський, П. Сегварі, М. Дацишин // Проект партнерства Канада — Україна «Регіональне врядування та розвиток». — Київ : Видавництво «К.І.С.», 2007. — 144 с.
12. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту : ухвалено на 12-й сесії Європейської конференції міністрів відповідальних за регіональне планування, 7—8 вересня 2000 р., м. Ганновер. — Київ, 2007. — 47 с.
13. Пастух К. Зарубіжний досвід державного регулювання соціально-економічного регіонального розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_04\(35\)/16.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_04(35)/16.pdf).
14. Мингалева Ж. Кластеры и формирование структуры региона / Ж. Мингалева, С. Ткачева // Мировая экономика и международные отношения. — 2000. — № 5. — С. 97—101.
15. Простотіна С. В. Формування сучасної політики регіонального економічного розвитку: досвід високорозвинених країн / С. В. Простотіна // Економіка і регіони. — 2008. — № 2. — С. 65—67.
16. Федюк В. Регіональний розвиток у Швеції та Україні / В. Федюк, А. Биченко // Національна безпека і оборона. — 2009. — № 1. — С. 47—51.
17. Програма дій «Порядок денний на XXI століття» : пер. з англ. — Київ : Інтелсфера, 2000. — 360 с.

Стаття рекомендована до друку 15.02.2019

© Дребот Н. П., Криштанович С. В.,
Криштанович М. Ф., Козьмук Н. І.

References

1. Baker, S., & Jehlicka, P. (1998). Dilemmas of transition: The Environment, Democracy and Economic Reform in East Central Europe- An Introduction. *Environmental Politics*, 7 (1), 1—26.
2. Bromley, D. W. (1993). Reconstituting Economic Systems Institutions in National Economic Development. *Development Policy Review*, 11 (1), 131—151.
3. Bila, S. O. (2009). Instytucyjne zabezpieczenia socialno-ekonomichnoho rozvytku problemnykh terytorii (svitovyi dosvid) [Institutional provision of socio-economic development of problem areas (world experience)]. *Stratehichni priorityty — Strategic priorities*, 3 (12), 172—183 [in Ukrainian].
4. Kravtsiv, V. S. (Ed.), Stadnytskyi, Yu. I., Zhuk, P. V., et al. (2010). *Rynkovi mekhanizmy u sferi pryrodokorystuvania (konceptia modernizatsii) [Market mechanisms in the field of nature management (the concept of modernization)]*. Lviv [in Ukrainian].
5. Lendel, M. (2010). *Spetsialni instytuty rozvytku: Yevropeyskyi dosvid [Special Institutions of Territorial Development: European Experience]*. Instytuty ta instrumenty rozvytku terytorii. Na shlakhu do yevropeyskykh pryntsypiv [Institutes and Instruments of Territorial Development. On the way to European principles]. S. Maksymenko (Eds.). Kyiv: Tsentri In-tu Schid-Zachid [in Ukrainian].
6. Lepioshkina, T. Ya. (2010). *Orchaniizatsiini mekhanizmy vykorystannia marketynhu v upravlini rozvytkom terytorii: yevropeyskyi dosvid [Organizational mechanisms of marketing use in the management of the development of territories: European experience]*. Stalyi rozvytok terytorii: problem ta shlachy vyrishenia: materialy mizhnar. nayk.-prakt. konf., 1—2 zhovt. 2010 r., Dnipropetrovsk [[Sustainable development of territories: problems and solutions: materials International sci.-pract. conf., October 1—2, 2010, Dnipropetrovsk] O. Y. Bobrovska (Eds.). Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
7. *Pikova proizvodnyel'nost: novye idei dlya gornykh choziaistv v Yevropeiskom Soyuze [Peak Performance: New Ideas for Mines in the European Union]*. (2009). Retrieved from ec.europa.eu/agriculture/publi/rurdev/mountain-farming/working-paper-2009-text_en.PDF [in Russian].
8. Kryshchanovych, S. V. (2017). *Publichnyi menedzhment sotsialno-ekonomichnoho rozvytku hirs'kykh terytorii Karpatskoho rehionu [Public Management of the Socio-Economic Development of Mountainous Territories of the Carpathian Region]*. Lviv: LDUFK [in Ukrainian].
9. Sanzharovskiy, I. (n. d.). *Rehionalnyi kontrakt: Evropeyskyi dosvid ta ukrainski perspektyvy [Regional contract: European experience and Ukrainian perspectives]*. Retrieved from www.eru.org.ua/docs/Report_Sanzharovsky_UKR.pdf [in Ukrainian].
10. Hazuda, M. V., & Polovska, V. V. (2017). *Aktyvizatsiia rozvytku hirs'kykh terytorialnykh system [Activation of the development of mountain territorial systems]*. Uzhhorod: Vyd. «FOP Sabov A. M.» [in Ukrainian].
11. Slava, S., Amborskyi, D., Sehvari, P., & Datsyshyn, M. (2007). *Rozvytok ekonomichno problemnykh terytorii: mizhnarjnyi dosvid [Development of Economically Affected Territories: International Experience]*. Proekt partnerstva Kanada – Ukraina «Rehionalne briaduvannia ta rozvytok» [Canada — Ukraine Partnership Project «Regional Governance and Development»]. Kyiv: Vyd. «K.I.S.» [in Ukrainian].
12. *Kerivni pryntsypy staloho prostorovoho rozvytku Yevropeiskoho kontynentu: uhvaleno na 12-i sesii Yevropeiskoi konferenzii ministriv vidpovidalnykh za rehionalne planuvannia, 7—8 veresnia 2000 p. Hannover [Guiding Principles for the Sustainable Spatial Development of the European Continent: Adopted at the 12th session of the European Conference of Ministers responsible for Regional Planning, 7—8 September 2000, Hanover]*. (2007). Kyiv [in Ukrainian].
13. Pastukh, K. (2017). *Zarubizhnyi dosvid derzhavnoho rehuliuвання sotsialno-ekonomichnoho rehionalnoho rozvytku [Foreign experience of state regulation of socio-economic regional development]*. — Retrieved from [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_04\(35\)/16.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_04(35)/16.pdf) [in Ukrainian].
14. Mingaleva, Zh., & Tkacheva, S. (2000). Klasteri i formirovanie struktury regiona [Clusters and formation of the structure of the region]. *Mirovaya ehkonomika i mezhdunarodnye otnosheniya — World Economy and International Relations*, 5, 97—101 [in Russian].
15. Prostotina, S. V. (2008). Formuvannia sychasnoi polityky rehionalnoho ekonomichnoho rozvytku: dosvid vysokorozvynenykh krain [Formation of modern regional economic development policy: the experience of highly developed countries]. *Ekonomika i rehiony — Economics and regions*, 2, 65—67 [in Ukrainian].
16. Feduk, V., & Bychenko, A. (2009). Rehionalnyi rozvytok u Shvetsii ta Ukrainy [Regional Development in Sweden and Ukraine]. *Natsionalna bezpeka i oborona — National Security and Defense*, 1, 47—51 [in Ukrainian].
17. *Prohrama dii «Porjadok dennyi na XXI stolittia» [Program of Action «Agenda for the 21st Century»]*. (2000). Kyiv: Intelsfera [in Ukrainian].

The article is recommended for printing 15.02.2019

© Drebota N. P., Kryshchanovych S. V.,
Kryshchanovych M. F., Kozmuk N. I.